

ВАСИЛЬ ТРИЛІС: «ПІСНЯ ДЛЯ МЕНЕ – ІНДИВІДУАЛЬНА ТЕРАПІЯ»

**Народний чоловічий хор
«Чумаки» ВГО Товариство
«Знання» України
відзначає своє 30-ліття.**

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

З а 30 років «чумакування» у хористів майже нічого не змінилося, окрім того, що час від часу доводилося шукати приміщення для репетицій. Ось тільки українська пісня безсмертна. Її так само слухають, схлипують, пропускаючи через душу, ковтаючи смут, аплодують і сміються, коли весело. Кожна народна пісня несе в собі цілий світ, як насіння, що проростає.

Чоловічий хор «Чумаки» виник непомітно з народно-пісенного середовища хору «Гомін» та так і котиться вже третій десяток літ. Офіційними відзнаками не обріс. За найвищу нагороду тут вважають перше місце серед чоловічих хорів України на академічному конкурсі хорових колективів імені М. Леонтовича. Найвища відзнака – переповнені зали під час виступів і шалені оплески. Усі тридцятьох співають на ентузіазмі, бо мають український характер.

Про чоловічий хор «Чумаки», усі його секрети розповідає художній керівник гурту й музикант Василь Триліс.

– Розкажіть, будь ласка, пане Василю, коротко про себе. Та й про вік чоловіків можна запитувати?

– У січні, дасть Бог, виповниться 82. За вік дякую й за час і можливість творити. Народився в Катеринополі на Черкащині за десяток кілометрів від Шевченкового краю – Звенигородки. Закінчив Київський політехнічний інститут (за фахом радіоінженер) та Київський університет імені Тараса Шевченка (романо-германська філологія). Кандидат технічних наук. 30 років пропрацював у київській «Політехніці». З дитинства мріяв учителювати. Та свого часу дядько відмовив, мовляв це ти завжди встигнеш – іди в політех. Отож, років до шістдесяти наздоганяв мрію і, все ж устиг попрацювати викладачем: викладав українознавство в Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука. Студенти так і говорили: «Пішли, діда послушаємо, прикольно так розкажу!»

– Пане Василю, то що для Вас «Чумаки»? Ви неодноразово наголошували, що хор складається з людей, які не вміють співати...

– Чумаки не мають нічого спільного з бурхливим сьогоденням.

Чумаки – це наше славне минуле. І, можливо, майбутнє. Десь на півдні України, ближче до сходу сонця – уявляю незайманий степ... і немає там ані атомних електростанцій, ані залізниць, а є лиш жайворонки, дикі кози та неозора предвічна ніколи ніким не кошена ковила. Посеред того безмежжя горить спокійний вогонь, а круг нього сидять мої прадіди – молоді й дужі, очищені вітром, сонцем і часом від усякої скверни, мудрі й нелукаві, суворі й доброзичливі чумаки. І ведуть вони неспішну бесіду, про все згадують, усього нам віддають шану. А часом ще й заспівають. Боже милий, що то за пісня. То сама душа їхня випрошується з клопотів земних, розправляє крила й летить над степом: то радіє сонцю, то квітить журливо, то сміється, як дитина. Отак все життя чує ту пісню, йду до неї... Так, наш хор дивує тим, що складається з людей, які не вміють співати, не мають спеціальної освіти. Здавалося б – абсурд. Але у нас є секрети, яких ми не приховуємо. Наприклад, хоч які бездарні й недосвідчені співаки зберуться, з них можна створити хор. Головна умова: треба дуже хотіти. А ще – не треба (навіть не можна) ставити голос. Кожна людина має від природи неповторний голос, як і обличчя, яке «покрощувати» вокальною дресурою так само аморально, як різними технічними засобами «омолоджувати» обличчя. Кожен має достатній слух і голос. Гуртовий спів – це та, природна ж таки, терапія, яку українці розробляли кілька тисяч років. Ну й головне – на світі немає кращої музики й поезії, як українські пісні. Все це можна зрозуміти тільки співаючи. Наші пісні – сумні, розлогі, прекрасні – вивертають душу. Пісні треба вибирати забути, бо відомі вже заявлені виконавськими штампами до огиди.

– У чому ж живучість «Чумаків», таємниця успіху? Під час ваших виступів зали переповне-

ні. Все ж від керівника багато залежить?

– Керівник? В Україні багато талановитих керівників, а самотніх керівників мало. Кожен керівник несе в собі і втілює у своїй роботі якусь концепцію, точніше систему знань і намірів. Така система й визначає успіх його діяльності. Нерідко посередній керівник досягає яскравих результатів, стає героєм сьогодення, а є чимало прикладів, коли блискучий музикант і організатор плутається з року в рік у якихось нібито другорядних проблемах та ніяк не доведе справу до переконливої вершини. Я придивлявся до тих і тих – то виходить таки, що вирішальною є ота сама система. Простіше кажучи, як немає царя в голові, то не допоможуть ані багатство, ані талант, ані навіть Всеукраїнська музична спілка.

– Пане Василю, а як опанували музичну освіту Ви? У кого вчилися?

– Мені так і не довелося навчатися в музичному навчальному закладі та опановувати музичну грамоту. Тепер доводиться тішити себе тим, що десь у якійсь дуже гарній країні до фольклору й близько не підпускають професійних музикантів.

Але сказати, що я не маю музичної освіти, було б неправдою й невдячністю. Освіта ця почалася, як у всіх нормальних українців, із коліски. Я навіть пізніше бачив у погрібнику ту коліску, виплетену з вербової лози сусідом Михайлом. Секрет її плетіння втрачено, і то шкода, бо зараз можна було б організувати виробництво колісок, та й мали б масову музичну освіту.

Мама співала завжди. Батьків рід також був дуже співучий і любив весело посвяткувати. Тітки Нюська й Сянька творили головну красу й гармонію родинного хору, інші тітки та бабуня ту гармонію доповнювали й доквітчували – все музично-репертуарне керівництво здійснював матріар-

хат. А дядькам – і своїм, і зятям, і сусідам – доручалася традиційна партія басів: вони справно ревли собі найпростіший низький «голос», але той голос складав міцний фундамент пісні, додавав їй страшно чорноземної сили, а тіткам – натхнення.

«А таки добре Триліси співають», – гомоніла вся розкинута на версту Трилісівка, коли наша рідня збиралася на свято «до бабуні», до старого родового гнізда над Тікичем. Тепер Трилісів там кит наплакав, і вже вулиця Набережною називається, як у всіх людей. Скоро й Тікича не стане – як же її тоді перейменують?

У моєму дитинстві співав увесь Катеринопіль, від Безпалівки до Низу, від Гисаїв до Студінки, чути було навіть Єрки. Не було кутка в селі, де б не діяв свій хоровий клас, не було вечора без конкурсу-фестивалю, і слухало ті співи все село, бо не гарчала ще техніка, а неузгодженим голосам було далеко до портаменто дівочих та парубоцьких гуртів. Тобто вчитися співу було в когось.

– Свого часу Ви прийшли до Леопольда Ященка в хор «Гомін»...

– Так і було. Тільки в «Гомоні» я тишився недовго: рік чи два. Бачив невичерпні запаси фольклору, але все йшло через дуже вузькі ворота. На очах відбувалася доволі болюча дискримінація: найкращі, найбагатші пісні відсіювалися – на них не вистачало музичної культури виконавців. Я шукав трохи вищої реалізації. І тільки від безвиході, не маючи й на думці керувати якимось колективом (у мене ж ані музичної грамоти, ані досвіду, ані навіть жодних фюрерських нахилів), я з кількома хлопцями взявся відводити душу чумацькими піснями. Чому саме чумацькими?

Усе справді важливе починається випадково. Випадково я знав щось із п'ять чумацьких пісень – а хто їх не знає? Вони є в кожному пісеннику – «Ох і не стелися, хрещатий барвінку», «Над річкою бережком», «Було літо», «Гуляв чумак на риночку», «Ой у полі криниченька», «Ой у полі три криниченьки» – і так далі, далі, далі... Випадково в один час і в одному місці зібралось п'ять чоловіків, яким ці пісні щось говорили. Випадково у цих чоловіків склалися голоси до купи. Коли ми заспівали чумацьких пісень перед ширшим товариством – а це був усе той-таки «Гомін», – стало видно, що випадок закінчився, починаються закономірності. Міцний і темпераментний чоловічий гурт був потрібний усім, мабуть усій Україні. «Чумаками» нас спочатку назива-

ли жартівливо, навіть не уявляли, що виросте окремий колектив.

– «Чумаки» почали зустрічатися, аплодувати, визнавати...

– Спочатку визнання заслужили у знаменитій «трубі». На початку нас як самодіяльний колектив пригріли й надали приміщення для репетицій у колишньому Жовтневому палаці, але ми спускалися в перехід і співали для людей у тій-таки «трубі». Далі нас зустрічали в Бориславі, Дрогобичі, Трускавці з такою любов'ю й захватом, що це поселило в душах ейфорію, з якою в Києві жити було небезпечно. Наприклад, 17 червня 1990 року у Бориславі під час концерту хтось із залу передав записку: «Чи ваш соліст Святослав Стус не родич Василя Стуса?» Я ж відповів, що ми всі його родичі, тільки ще не всі признаються. Кінець фрази розтанув у шквалі оплесків. До речі, Святослав Стус уже певний час живе у Сан-Франциско (США), а ось на 30-річчя хору приїхав і вийде на сцену.

– Як живеться «Чумакам» зараз?

– У «Чумаків» чумацька доля. Тривалий час ми проводили репетиції при Київському будинку вчителів. Та й там виникли проблеми: будинок поставили на реконструкцію, а ми знову опинилися на вулиці. Ніякій владі до нас немає діла. Та світ не без добрих людей. Богу дякувати, що є Товариство «Знання» України з адекватним керівництвом. Зараз ми щовівторка збираємося там на репетиції. У мене чудовий заступник та хормейстер Сергій Лакиза.

– Що особисто для Вас – пісня?

– Тривалий час пісня так і залишалася для мене індивідуальною терапією. Найкращі процедури вдавалися зранку, по дорозі на службу. Я міг сидіти собі чи стояти в трамваї, а ще краще йти пішки. Я не шукав, якої заспівати, вони знаходилися самі. Зовні ніхто нічого не помічав і не підозрював, а в моєму храмі душі сяяли, дзвеніли, гриміли пісні. Щоразу це була найкраща в світі пісня. Іншим разом найкращою ставала інша, а та, попередня, теж нікуди не дівалася. Пісні були прекрасні, як жінки, але їх можна було кохати всіх разом. Часом я плакав – так гарно звучала пісня. Щоб тепер, я подумав би, що це вікова плаксивість, атеросклероз; а тоді я ще був молодим! Правда пізніше Ніна Матвієнко якось сказала мені: «Я часто плачу не від жалю, а від краси». Але й ці слова мало що пояснюють. Чому це від краси доводиться плакати?

На ювілейному вечорі, який відбувся у Будинку звукозапису Українського радіо, представили нового, молодого диригента Ореста Шинкарука й передали йому чумацькі клейноди, чумацького багата. Привітав слухачів своїм виступом і Герой України, народний артист України Анатолій Паламаренко, потішило співом жіноче тріо «Рідна пісня». Гості справді насолодили душу піснею.